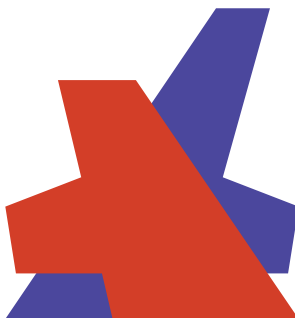

נ א ז - א נ ד ד ט ל

בלתי נפרד מהנוף העירוני התכנסות של הנצחה מדובר במבנים פיסוליים עומד מולם או בתוכם, ובין נצחונות או אסונות, אירוע

או אדם בודד, אנדרטאות נועדו לייצר סיפור משותף לקהל וקהילה מקומיים. הן מפגינות נוכחות נצחית, חד-פעמית ונשגבת מול היוםיום העירוני או הטבע הסובב, וחומריותן העמידה כמו אומרת, "היינו פה תמיד ונהיה פה תמיד", ובכך מהווה נדבך חשוב בביסוסו של כל אתוס לאומי, והאתוס הציוני בכלל זה.

מבחינתם של האמנים המשתתפים בתערוכה, בכך הופכות האנדרטאות לחומר גלם לעיסוק עכשווי בהיסטוריה, זיכרון ומיתוס, וזאת באופן שאינו נפרד מבחינה של החומריות שלהן, צורתן והחווייה שהן מעוררות – חוויה החורגת מגדר ה"לאומי" או "הציבורי", ונטועה באישי וביומיומי, בחוויה המרחבית ובשדה הראייה המוטבע בנוכחותם.

במקביל לסדרת העבודות מוצגים בתערוכה אוספים וחומרי ארכיון הקשורים בתכנון אנדרטאות ובייצוגן הפופולרי. האנדרטה אמנם נתפשת כנצחית ובלתי משתנה, אך בתערוכה מוצגים גם פרטי ממורביליה של אתרי זיכרון, תוכניות לאנדרטאות שלא מומשו וחומרים המתעדים אנדרטאות אימפריאליות מימי טרום הקמתה של מדינת ישראל: אנדרטאות לא-נצחיות, לא-ייחודיות, שנשכחו ונדחקו מהסיפור ההיסטורי.

בחינה כזו של האנדרטאות – בחינה התוהה מה הן, מאילו חומרים ממשיים ואידיאולוגיים הן מורכבות, איך הן פועלות ואילו יחסים אנחנו מקיימים איתן – היא התחלה של מהלך ביקורתי ביחס לנוכחותן במרחב הציבורי, פתח להתמודדות מורכבת עם משמעותן החברתית-פוליטית. אחד מתוצרי העבודה על התערוכה הוא לקסיקון ההולך ונבנה, המאפשר לחקור את מובנן של האנדרטאות במישור המקומי והבינלאומי בזמן הזה. במרוצת השנה הקרובה ילך הלקסיקון ויתפתח הודות למלאכתם של קבוצת אמנים וחוקרים שינסחו מבטים חדשים על היחס שהאנדרטאות תובעות, על היחס שהן זוכות לו הלכה למעשה וכן על מקומן במרחב הגשמי והנפשי.

להלן כמה מושגים מקוטעים לקראת לקסיקון למחשבה נאו-אנדרטלית

נוכחות סתמית

כמה אנשים שמו לב לצורת מגן הדוד שיוצרת האנדרטה של יגאל תומרקין בכיכר רבין? ויותר מכך, כמה יודעים שזו אנדרטה לשואה ולתקומת ישראל? רוב שימושיה של האנדרטה, כמו של אחרות, יומיומיים בהרבה: צל בכיכר שמשית, במה להפגנות, נקודת ציון למפגש עירוני. הנוכחות הפיזית של אנדרטאות במרחב מתנערת מן הנראטיב שטבעו בהן המזמינים והיוצרים, ונותרת כגוף פיזי פתוח לשימושים מזדמנים.

אי-הלימה

הנראטיב שבגינו נוצרה אנדרטה מסוימת שב ועולה בטקסים ואירועים, בין אם מפי אנשים המבקשים לשוב ולגולל את סיפור האירוע שעליו מצביעה האנדרטה כלשונו ובין אם מפי אלה המבקשים להצביע על אי-הלימה בין האנדרטה ומושאיה לבין התפישה העצמית וההיסטורית העדכנית של חלק מבני הקהילה הנחשפת אליה או מושפעת ממנה. במקרה כזה, האנדרטה הופכת למוקד למאבק על הנראטיב עצמו. כך קורה

כעת ברחבי ארה"ב, במאבק על האנדרטאות המהללות את גיבורי הדרום בימי מלחמת האזרחים; כך קורה כעת באירופה סביב אנדרטאות של דמויות גזעניות מן המאות הקודמות; וכך קרה במדינות ברית המועצות לשעבר בראשית שנות התשעים, עם נפילת הגוש הקומוניסטי וההתעוררות הלאומית. כל אלה מקרים שבהם לא יכול עוד הנראטיב החדש לדור בכפיפה אחת עם הסיפור שסביבו נבנתה האנדרטה. משהו חייב להשתנות.

אפידמיה

הנוכחות המתבלטת ודחוסת המשמעות של אנדרטאות במרחב הציבורי הופכת אותן בתקופות מסוימות למוקדי מאבק בין קבוצות שונות. במאבקים אלה, הנסובים לא פעם על סיפורים לאומיים מתחדשים, אנדרטאות מופלות על-ידי המון זועם, מוסרות באופן שיטתי על-ידי שלטון חדש או נטענות בסיפור חלופי. בדרך כלל מדובר במחלה מידבקת: הרס אנדרטה אחת גורר הרס של אחרת במקום אחר. האנדרטאות נופלות בזו אחר זו כאבני דומינו. ההרס מתרחש לאורך תקופה, עד אשר המאבק תם או עד אשר כל האנדרטאות נמחקו או הוחלפו.

רוחות רפאים

הארכיון מכיל רבבות הצעות לאנדרטאות שלעולם לא ימומשו; רוחות רפאים של מחוות מרחביות באדריכלות ופיסול. התבוננות בהצעות אלה היא הזמנה לעיין בהיגיון של האנדרטה, בשאיפה פיסולית שלא מומשה, וללמוד על תפישת תפקידה של האנדרטה ואופן פעולתה בטרם נוצקה והתקבעה במרחב, באילוצי החומר, בבירוקרטיה הממשטרת ובפוליטיקה.

שלא מהעולם הזה

הצורנות החוצנית היא תו היכר מובהק של האנדרטאות הברוטליסטיות של הגוש הסובייטי ובאופן מיוחד של האנדרטאות ביוגוסלביה של טיטו. זו תופעה שאין לנתק גם מהקשרי המלחמה הקרה ומירוץ המעצמות לחלל. ולצד כל זאת, גם הצורנות החוצנית הזו היא רק המלבוש התקופתי שעוטה העיקרון הבסיסי של כל אנדרטה באשר היא. במלים אחרות, הצורה החללית היא רק ביטוי נקודתי מוקצן ליחסה של כל אנדרטה למרחב שבו היא מוצבת: זרה וחריגה, ממקום אחר, בולטת בריחוקה מהיומיומי והסדיר.

חיים

"מה אנדרטאות רוצות?", שואל וו.ג'יי.טי. מיטשל בכותרת הרצאתו משנת 2014, ומשיב בפשטות, "הן פשוט רוצות לחיות לנצח. הן לא רוצות למות. הן רוצות לשרוד [...] לגבור על המוות [...] הן לא רוצות להפוך להיות היסטוריה, הן רוצות לחיות בהווה. אלה יצורי זיכרון [...] היסטוריה שמה דברים בעבר, הדברים מתים, אינם עוד ולא ישובו, אבל הזיכרון הוא המקום שבו העבר חוזר."

נשכחות

למרות שאיפתן של אנדרטאות (ושאיפתם של בוניהן) להתקיים לנצח, רבות מהן פשוט נשכחות, נזנחות בצד הדרך, מתפוררות עם היעלם הדור או השלטון שהקימן. אם יתגלו שוב, יתגלו כארטיפקט היסטורי.

עולם ללא אנדרטאות

האם ניתן לדמיין עולם ללא אנדרטאות? עולם שבו נפלו, התפוררו ונעלמו ללא זכר, ואנדרטאות חדשות לא תפסו את מקומן? איזה עולם זה צריך להיות? עולם ללא זיכרון, ללא מלחמות ומוות, ללא מנצחים או אויבים.

Ho SCALE | יעל פרנק וזוהר גוטסמן

פסל של שדרת מונומנטים פוסט-אפוקליפטית ומיניאטורית נבנה לאורך החלל. זהו מודל אדריכלי תכנוני או משטח למשחק ילדים, המציע לדמיין מרחב מונומנטלי במדבר, שדה ניסוי לאנדרטאות. המבט הנע לאורך המודל מייצר נראטיב טקסטואלי והיסטורי בגן הפסלים עצמו: אילו שימושים הגן הזה מציע ועבור מי הוא מיועד? ומה בינו לבין הזיכרון שהאנדרטאות מבקשות לשמר או לעורר?

ללא כותרת (מרמורק) | ליאור גריידי

בעבודתו זו חוזר גריידי לסיפור "תימני כנרת", אשר התיישבו בכנרת בתחילת המאה העשרים (1918–1930) כמו החלוצים ממזרח אירופה, חיו ועבדו בה, ותרמו ממרצם, אונם ורוחם לפיתוחה, אך לא התקבלו כשווים על ידי ראשי היישוב והארגונים היהודיים. תימני כנרת אולצו לעזוב את ביתם ועברו לכפר מרמורק (לימים חלק מהעיר רחובות). במעבר למשכנם החדש, ומתוך געגוע לביתם הקודם, נטעו לצד בתיהם החדשים עשרות עצי דקל כאנדרטה וכעדות לבית שהיה בכנרת. בעבודה זו עוסק גריידי באופיו החריג של הדקל כאנדרטה המשתנה תמידית ומשוכפלת באופן אישי וקבוצתי במרחב, כך שאפשר לראות בשכונה כולה מונומנט זיכרון.

יער המגינים | יוחאי אברהמי

שלוש דמויות אנושיות מוצבות מול הצופה בקצהו של מבנה טלסקופי גדול מידות, מתבוננות מבעד למערבולת אנדרטאות ומייצרות נקודת מבט מתוך האנדרטה כלפי חוץ. בעבודה זו משכפל אברהמי סדרה של אנדרטאות אנונימיות מבחינתו: מבני מתכת ואבן בגדלים אנושיים המפוזרים ברחבי הארץ ומייצגים התמודדות מקומית ופרטית עם שכול וזיכרון. שלוש הדמויות המתבוננות מבעד לעבודה מעלות על הדעת את מלאך ההיסטוריה שתיאר ולטר בנימין, הצופה מחוץ למאורעות הזמן בהתרחשות הקטסטרופלית של הקיום האנושי. בו בזמן מתחוללת החלפה בין הדמויות לבין הצופה, המגלה כי גם הוא עצמו נמצא בתוך האנדרטה ונתון למבט אחר. החלפה זו מעוררת מחדש את השאלה ממה בעצם עשויות אנדרטאות וכיצד מאפשרת הזהות האישית את משמעותן.

קירבה | דרורה דומיני ופראנס לבה-נדב

כעשור וחצי לאחר פרסום ספרן "כל מקום, נוף ישראלי עם אנדרטה" (2002), אשר בו צילמו וחקרו אנדרטאות ברחבי הארץ, חוזרות האמניות לאנדרטת "עבודה והגנה" של הפסלת בתיה לישנסקי (1937), המוצבת ביער חולדה, מעל קברו של אפרים צ'ז'יק. סדרת התצלומים מתמקדת בשלוש דמויות: אפרים צ'ז'יק, שנהרג בקרב על חולדה ב-1929; שרה צ'ז'יק, אחותו, שהיתה מחללי הקרב על תל חי בשנת 1920; ודמות שלישית שעל זהותה חלוקות הדעות – הפסלת רואה בה סמל לחייל האלמוני, אך יש הגורסים כי למעשה מדובר בבנימין מונטר, שנהרג בעודו מגן בגופו על שרה.

האנדרטה החלה להיבנות בשנת 1929 והעבודה עליה הושלמה בשנת 1937. בהקמתה עסקה ועדה מיוחדת מטעם המוסדות הלאומיים, הקרן הקיימת, הסתדרות העובדים ותורמים נוספים. היא ואנדרטת האריה השואג בתל חי (שהוקמה בידי אברהם מלניקוב והקמתה הסתיימה זמן קצר קודם לכן, בשנת 1934), נחשבות יחדיו לחלוצות ההנצחה באמצעות פיסול מונומנטלי ביישוב בארץ-ישראל.

MONUMENTALISE | טל אלפרשטיין ויוליה טורבן

"מונומנטלייז" הוא פרויקט מתמשך שהחל בשנת 2015, ובו חוקרות אלפרשטיין וטורבן את מושג ההנצחה דרך היחס בין הגוף האנושי לאנדרטאות. כך, בבנייה מחודשת של צורות מונומנטליות באמצעות גופים חיים, מתגבשת כוריאוגרפיה לאקט הנצחה בר חלוף. תיעוד הווידאו המוצג בתערוכה

מצגי סדרה חדשה של ביצועי אנדרטאות ישראליות בתל-אביב ובברלין. את הפרויקט מלווים רישומי הדרכה לשימוש עצמי בביצועו של דן אלון.

מצפון ומדרום, ממזרח וממערב | רונה שטרן

בעבודה זו מייצרת שטרן אנדרטה בלתי מזוהה, מופשטת וכללית, אך גם מוכרת מאוד. זוהי אנדרטת כל-זיכרון ושום-זיכרון בעת ובעונה אחת. היא משוכה בצבע המדמה אבן טבעית ונדחסת למלוא גובהו של החלל, הקטן בהרבה מכפי הנדרש לנוכחותה הדרמטית. אלא שדרמה זו נותרת בגדר מחווה ריקה, נוכחות פומפוזית שלא במקומה. מעצם טיבה, אנדרטה שואפת לייצוג אידיאולוגי מובהק ולאישוש של אמת אחת ויחידה, ועושה זאת על ידי הצבעה על אירוע או דמות; במקרה זה האנדרטה אינה מצביעה על דבר, ונותרת חסרת כיוון.

ללא כותרת (סדרה R) | אסף עברון

יחידת חומה ניצבת בסביבה מדברית, על הדרך לירוחם. נשכחת, בלתי מזוהה, אינה חוצצת בין דבר לדבר. הנוכחות המזדמנת שלה מתגלה כהופעה שלא מהמקום הזה. זהו אובייקט המזכיר במידותיו ובפרופורציות שלו את המונולית המופיע ב"אודיסיאה בחלל" של סטנלי קובריק. בסרט מדובר בעצם בלתי מזוהה ובלתי חדיר, ספק המקור והמובן של הקיום בכלל. הזרות והחריגות הזו מעלות על הדעת את האופנים שבהם אנדרטה מונחת במרחב הציבורי ותובעת את חריגותה. המבט הצילומי והסיבוב מסביב לאובייקט הבלתי חדיר מחדדים את הדמיון. בכל תצלום התערב עברון בפלטת צבעי האובייקט שאמור היה להתחבר לנוף המדברי, מהלך המדגיש את חוסר האפשרות להשתלבותו במרחב זה.

סדרה לאנדרטאות נשכחות | קונספט: אודי אדלמן, עיצוב: גיא שגיא, הדפסה: אוריאל הר טוב

כרזות המציינות מחדש שלוש מן האנדרטאות המודרניות המוקדמות ביותר שנבנו במרחב הארץ-ישראלי, בדומה לכרזות המציינות את הקמתו של אתר לאומי או טקס המתקיים בצלו. האנדרטאות בסדרה ניסו להגדיר יחס אחר למרחב הארץ-ישראלי. אחת היא אנדרטה לזכר החיילים הצרפתים של נפוליאון, שהוקמה בחיפה בתחילת המאה ה-19; אחרת היא אנדרטת מסילת הרכבת החיג'אזית, שהוקמה בחיפה בשנת 1905 לכבוד סולטן האימפריה העותמאנית ה-34 ; והשלישית היא אנדרטה לזכר כובשי ירושלים הבריטים וגנרל אלנבי, שהוקמה בירושלים בשנת 1920. שלושתן מציעות היגיון אימפריאלי המחבר את המרחב המקומי למרחבים אחרים ולהתפרשות האימפריות בטרם אביב העמים וההתעוררות הלאומית שהובילה ליצירת האנדרטאות הציוניות המוכרות לנו.

הארכיון והאוסף

בתערוכה מוצגים חומרים מארכיון אדריכלות ישראל, מעזבונות ומאוספים אישיים. חומרים אלה מציגים התייחסויות שונות ומבטים שונים ביחס לאנדרטאות בישראל.

חומרי הארכיון מזמינים אותנו במיוחד לבחינה צורנית של אנדרטאות קיימות ומתוכננות בעלות מראה "שלא מהעולם הזה", קרי, אנדרטאות הנראות כמו חלליות ואתרי נחיתה פוטוריסטיים. מראה זה אינו מקרי, וקשור בזרות המרחבית שאנדרטאות אמורות לייצר ובאופן שבו הן מבקשות לחרג מן הסדר היומיומי. בין הדוגמאות מוצג רישום של אנדרטה לנעדרי הצוללת אח"י דקר, המוצבת בהר הרצל בירושלים, בתכנונו של דוד אנטול ברוצקוס (1969).

לצד חומרי הארכיון מוצג אוסף חומרי הממורביליה – גלויות ובולים, סיכות, פסלונים, מחזיקי מפתחות, פוסטרים ומטבעות – המשכפלים אנדרטה ספציפית במידות ביתיות כמעין אובייקט אישי, מזכרות מאתרי זיכרון. בחינת החומרים הללו דוחקת בנו לתהות איזה יחס מקיימים פריטים כאלה עם האנדרטה המקורית, ומה משמעותם.

גבעת התחמושת | בנימין אידלסון וגרשון צפור - מחומרי ארכיון אדריכלות ישראל

האנדרטה בגבעת התחמושת, שהוקמה בשנת 1975 בתכנון אידלסון וצפור, היא דוגמה מוקדמת לשינוי בתפישה המרחבית של היחס בין האנדרטה לבין הציבור הפוקד אותה. אנדרטאות מוקדמות יצרו יחס של עמידה לנוכח האנדרטה, מול התנשאותה, ואילו ההיגיון החדש מייצר מצב שבו האנדרטה מכילה את הקהל, עוטפת אותו ומחברת אותו דרכה. דוגמאות נוספות לכך ניתן למצוא במובן מסוים גם באנדרטה לנעדרי הצוללת אח"י דקר של בורצקוס (1969) ובאנדרטת הנגב של דני קרוון (1968).

הצעות לאנדרטה השואה ותקומת ישראל, תל אביב | פנחס עשת, צבי אלדובי

בשנת 1972 התקיימה תחרות סגורה לעיצוב אנדרטה לשואה ולתקומת ישראל להקמה בכיכר מלכי ישראל (כיכר רבין כיום) בתל-אביב. בין ההצעות שהוגשו היו הצעה של פנחס עשת והצעה של צבי אלדובי. שתי ההצעות היו שונות מאוד זו מזו בצורתן ובכוונתן. ההצעה של יגאל תומרקין נבחרה בסופו של דבר, לא בלי חילוקי דעות, ומומשה כמה שנים מאוחר יותר. הדימויים והטקסטים ההיסטוריים מזמינים אותנו לדמיין איזו חוויה סביבתית שונה היו מייצרות האפשרויות שלא ממומשו.

The Archive and Collection

Materials from the Israel Architecture Archive as well as several estates and private collections are presented in the exhibition. These materials provide various alternative outlooks in relation to monuments in Israel. The archival materials in particular invite us for an examination of the form of existing and planned monuments that share an “out of this world” aesthetic, that is to say, monuments that look like spaceships or futuristic landing sites. That aesthetic is not coincidental, and is bound to the spatial alien-ness monuments are meant to create and the extent to which they claim to step out of the order of the everyday. Among cases presented is a sketch for the INS Dakar Monument, situated at Mount Herzl in Jerusalem, planned by David Anatol Brutzkus (1969). Alongside the archival materials is exhibited a collection of memorabilia – postcards and stamps, pins, statuettes, key rings, posters and coins – replicating specific monuments in home-size versions as personal objects, souvenirs from commemorative sites. Examining the above materials pushes us to ponder the relationship between those items and the original monument, and its meaning.

Binyami Idelson and Gershon Tzipor | Ammunition Hill

From the materials of the Israel Architecture Archive
The monument on Ammunition Hill, erected in 1975 and planned by Idelson and Tzipor, is an early example of a shift in the spatial perception of the relation between the monument and the public visiting it. Earlier monuments created a position of standing in front of its towering presence, while the newer logic creates a situation wherein the monument contains and envelopes the viewer, connecting them through it. Other examples could be found, to an extent, in Brutzkus’ INS Dakar (1969) Monument, and Dani Karavan’s Monument to the Negev Brigade (1968).

Pinhas Eshet, Zvi Aldouby | Proposals for the Monument for the Holocaust and the Revival of Israel, Tel Aviv

In 1972 a closed competition took place for the design of a monument for the Holocaust and the revival of Israel to be erected in Malchei Israel (now Rabin) Square. Among submitted proposals were a proposal by Pinhas Eshet and another by Zvi Aldouby. Both radically different from one another in form and intention. Yigal Tumarkin’s proposal was eventually selected, not without disagreement, and erected several years later. The exhibited images and historical texts invite us to imagine what kind of a different environmental experience the unrealised options could have created.

נאו-אנדרטל מוצגת במסגרת המכון לנוכחות ציבורית וכפרק שלישי בסדרה מונומנט/פעולה, אשר בוחנת אסטרטגיות וצורות פעולה אמנותיות במרחב הציבורי המקומי במהלך המאה העשרים. התערוכה פותחה בעיקבות מחקרם המתמשך של יעל מסר ואודי אדלמן בעניין מונומנטים ואנדרטאות במזרח התיכון. סדרת התערוכות מתקיימת בתמיכת מועצת הפיס לתרבות ואמנות.

אוצר: אודי אדלמן

עריכה לשונית: אסף שור
תרגום לאנגלית: אבי פיטשון

Neo-Monumental is presented in the framework of The Institute for Public Presence and as the third part in the series Monument/Action, which examines artistic strategies and modes of practice in the local public sphere throughout the 20th century. The exhibition was developed following Yael Messer and Udi Edelman’s ongoing research into the issue of monuments and memorials in the Middle-East. The series is realised with the support of the Pais Committee for Arts and Culture.

Curator: Udi Edelman

English Translation: Avi Pitchon

המרכז הישראלי לאמנות דיגיטלית
The Israeli Center for Digital Art
www.digitalartlab.org.il

Yochai Avrahami | [Hamginim Forest](#)

Three human figures are placed facing the viewer at the end of a large telescopic structure looking across a vortex of monuments and forming a point of view from within the monument outwards. In this work, Avrahami replicates what he considers to be a series of anonymous monuments: human-sized structures of metal and stone scattered across the country, representing a private, local reckoning with bereavement and memory. The three outlooking figures evoke Walter Benjamin's description of the Angel of History, who watches from a vantage point external to temporal events at the catastrophic unveiling of human existence. At the same time, an exchange takes place between the figures and the viewer, who discover that they too are posited within the monument, subject to another's gaze. This exchange reawakens the question as to what monuments are actually made of and how personal identity enables their meaning.

Drora Dominey and France Lebee-Nadav | [Closeness](#)

More than a decade after publishing their book "Everywhere: Landscape and Memory in Israel" (2002), in which they photographed and researched monuments all around Israel, the artists return to sculptor Batya Lishensky's "Labour and Defense" monument (1937), situated at Hulda Forest over the grave of Ephraim Tchizik. The photographic series focuses on three figures: Tchizik, who was killed in the battle on Hulda in 1929; Sarah Tchizik, Ephraim's sister and one of the casualties of the battle on Tel Hai in 1920, and a third figure over whose identity exists a disagreement. Lishensky sees it as a symbol to the unknown soldier, but some maintain that the person in question is in fact Benjamin Monter, who was killed as he protected Sarah with his body. Work on the monument began in 1929, and completed in 1937. A special committee appointed by the national institutes as well as Keren Kayemet, the workers' Histadrut, and other donors, were all involved in its erection. It is considered, alongside the Roaring Lion monument in Tel Hai (built by Avraham Melnikov, completed in 1934), a harbinger of commemoration in the medium of monumental sculpture in the pre-1948 land of Israel/Palestine.

Tal Alperstein and Julia Turbahn | [monumentalise](#)

"monumentalise" is an ongoing project which began in 2015, in which Alperstein and Turban investigate the notion of commemoration through the relations between the human body and monuments. Thus, in the renewed construction of monumental shapes through living bodies, a choreography for a transient act of commemoration takes form. The video documentation presented in the exhibition depicts a new series of versions of Israeli monuments in Tel-Aviv and Berlin. The project is accompanied by do-it-yourself instructional sketches by Dan Alon.

Rona Stern | [From North and South, From East and West](#)

In this work, Stern creates an unidentified, abstract, 'general' monument that is at the same time very familiar. It is simultaneously a monument of all-memory and no-memory. It is covered in paint that simulates natural stone and is squeezed into the entire height of the space, much smaller than required for its dramatic presence. Yet this drama remains within the confines of an empty gesture, a misplaced bombastic presence. By its nature, a monument strives for distinct ideological representation and validation of a singular truth, doing so by pointing at an event or personality; in this case the monument points at nothing at all, remaining aimless.

Assaf Evron | [Untitled \(Series R\)](#)

A wall unit stands in a desert setting on the way to Yeruham. Forgotten, unidentified, not dividing anything. Its casual presence revealed as an appearance out of place. It is an object reminiscent in size and proportion of the monolith that appears in Stanley Kubrick's "2001: A Space Odyssey". In the film, the object is unidentifiable and impenetrable, possibly the origin and meaning of all existence. This strangeness and abnormality bring to mind the ways in which a monument is placed in public space and claims its anomaly. The photographic outlook and the circling around the impenetrable object stir the imagination. In each photograph, Evron intervened in the colour palette of the object that was supposed to connect with the desert landscape, thus emphasising the impossibility of its integration within that environment.

Concept: Udi Edelman, design: Guy Saggee, printing and production: Uriel Har Tuv | [A Series for Forgotten Monuments](#)

A series of posters newly tributing three of the earliest modern monuments built in the pre-1948 land of Israel/Palestine in veins similar to posters announcing the establishing of a national site or a ceremony taking place in it. The monuments in the series all attempted to define a different relation to this land. One is commemorating Napoleon's French soldiers, erected in Haifa in the beginning of the 19th century; another is the monument for the Hejazi railway, erected in Haifa as well in 1905 honouring the 34th Sultan of the Ottoman Empire; and the third is a monument in memory of General Allenby and the British conquerors of Jerusalem, erected in Jerusalem in 1920. All three propose an imperial logic connecting the local area to the areas adjacent, and to the spreading of empires prior to the Spring of Nations of 1848 – the national awakening around which had led to the forming of the Zionist monuments we're familiar with.

Mundane Presence

How many people noticed the Star of David shape created by Yigal Tumarkin's monument at Rabin Square? Even more so, how many know that it is a monument to the Holocaust and the resurrection of Israel? Like other monuments, the majority of its uses are far more grounded in the everyday: providing shadow in a sunlit square, a platform for demonstrations, a meeting point for a city rendezvous. The physical presence of monuments in a space shakes off the narrative attributed to them, by those who commissioned and created them, and remain as physical objects for transient use instead.

The Inappropriate

The narrative, thanks to which any certain monument was created, keeps appearing in ceremonies and events, be it by those who wish to retell the tale the monument points at, or by those who want to address a certain inappropriate gap separating the monument and its subject from the current history and self-perception of an element within the community exposed to it or affected by it. In the case of the latter, the monument becomes the focus of a struggle over the narrative itself. That is the present case around the USA, in campaigns and attacks against monuments that praise Southern heroes of the Civil War; similar cases rise in Europe around monuments for racist figures from centuries past; and such was the case in the former Soviet Union in the early nineties, on the background of the crumbling of the communist bloc and subsequent national awakening. All of the above mark instances where the new narrative can no longer dwell alongside the story around which a monument was erected. Something must change.

Epidemic

The manner in which the charged meaning of monuments stand out in the public

domain turn them at certain times to focus on conflicts between different groups. In these conflicts, often revolving around revised national tales, monuments are toppled by angry mobs, systematically taken down by a new regime, or endowed with an alternate history. Often, the above operates virally: the destruction of one monument leads to the destruction of another elsewhere. Monuments topple like dominoes. Destruction takes place over a period of time, until the conflict ends or until all monuments are erased or replaced.

Ghosts

The archive contains thousands of propositions for monuments never to be realised; ghosts of spatial gestures in architecture and sculpture. Examining these propositions serves as invitation to study the rationale of the monument, the unrealised sculptural ambition, and to learn about the role and operation of the monument prior to being cast and fixed in space, facing material constraints or getting embroiled in the policing of bureaucracy and politics en route to realisation.

Out of This World

The seemingly extra-terrestrial form is a distinct trademark of brutalist monuments of the Soviet Bloc and especially that of the monuments in Tito's Yugoslavia. It is a phenomenon not to be seen in disconnection from the contexts of the cold war and the superpowers' space race. Having said that, that alien formation too is just that certain period's costume, worn by the basic principle of every monument as such. In other words, that outer space form is just an extreme, specific expression of the way every monument relates to the environment within which it is placed: alien, anomalous, from another place, standing out in its distance from the daily and the regular.

Life

In a lecture from 2014 W.J.T. Mitchell asks "What do monuments want?" and answers simply, "They just want to live for ever. They don't want to die. They want to survive, to defeat death [...] They don't want to be history, they want to be alive in the present. They are creatures of memory [...] History put things in the past, they are dead and gone, and won't come back, but memory is where the past come back".

Forgetfulness (abandonment)

Despite the desire of monuments (and their builders) that they exist forever,

many simply become forgotten, sad and neglected, crumbling as the generation or regime that built them disappears. Were they to be rediscovered, it would be as historical artefacts.

A World Without Monuments

Could a world without monuments be imagined? A world in which they'd have fallen, crumbled, vanished without trace, with no new monuments to replace them? What world should that be? A world without memory, without wars and death, without victors or enemies.

Yael Frank and Zohar Gottesman | Ho Scale

A sculpture consisting of a boulevard of post-apocalyptic miniature monuments is constructed along the gallery space. It is a model of an architectural plan or a board for a children's game, inviting viewers to imagine a monumental space in the desert, an experiment site for monuments. The gaze that travels along the model creates a textual, historical narrative within the sculpture garden itself: what uses does this garden propose and for whom is it designed? How does it relate to the memory monuments seek to preserve or awaken?

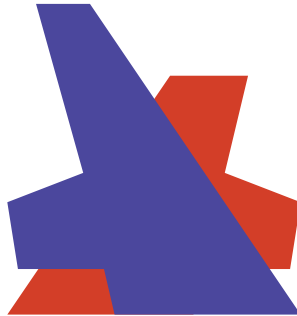
Leor Grady | Untitled (Marmorek)

Grady returns with this work to the story of "The Yemenites of Kinneret", who settled near the Sea of Galilee in early 20th century (1918-1930). Similar to the pioneers from Eastern Europe, they lived and worked in Kibbutz Kinneret and contributed their energy, strength and spirit to its development, yet they were not accepted as equals by Zionist leaders in Palestine or by Jewish organisations. The Yemenites of Kinneret were forced to leave, and moved to the village of Marmorek (later on part of the city of Rehovot). As they moved to their new homes, out of longing for their previous home they planted dozens of palm trees next to their houses as monuments and as testament of the home that was at Kinneret. In his work, Grady deals with the unusual nature of the palm tree as a constantly changing, personally and collectively replicated monument in space, allowing us to consider the entire neighbourhood to be a commemorative monument.

N E O — M O N U M E N T A L

Monuments appear as an landscape; an attempt to of commemoration and Whether they are structures for the public within, and whether they triumphs or catastrophes, a story that is common and communities. They unique and sublime

inseparable part of urban create gathering points national remembrance. sculptural or architectural to stand in front of or commemorate wars, they are meant to formulate for local spectators demonstrate an everlasting, presence facing daily urban

life or surrounding nature, their durable materiality as if stating “we were always here and will always remain here”, thus form an important pillar in the establishment of every national ethos in general, and the Zionist ethos in specific.

As far as the artists participating in this exhibition are concerned, the above renders monuments as raw material for a contemporary dealing with history, memory, and myth, in a manner that includes an examining of the materiality, form, the experience invoked – an experience that deviates from the premise of the “national” or the “public” and is rooted in the personal and the everyday in spatial perception and in the field of vision stamped by their presence.

The works in the exhibition are presented in parallel to collections and archival material related to the planning of monuments and their popular representations. The monument might be perceived as eternal and unchanging, however the exhibition also includes commemoration site memorabilia, plans for monuments that were not realised, and documentation of imperial monuments preceding the forming of the state of Israel: monuments that did not last, failed to attain uniqueness, and have consequently become forgotten or pushed out of historical narrative.

This examination of monuments – what are they actually, what concrete and ideological materials are they assembled from, and what kind of relationships do we form with them – is the beginning of a critical move in relation to their presence in the public sphere, and an opening for a complex assessment of their socio-political meaning.

One of the outcomes of working on this exhibition is a nascent lexicon, allowing an investigation of the logic of monuments in the local and international levels at present times. Throughout the upcoming year the lexicon will evolve thanks to the labour of artists and researchers who will formulate new outlooks on the treatment monuments demand, the treatment they are awarded in practice, as well as their place in corporeal and mental realms.

Following are several fragmented terms towards a *lexicon for neo-monumental thought*.